

Драган Петровић¹

Украјинска криза и украјинско-руски конфликт у перспективи?

Анстракт: Противречности у Украјини од краја 2013. и фебруарског преврата 2014, са свим кризним и ратним елементима у следећих бурних годину дана, могу се назвати епицентром украјинске кризе. С друге стране, све до данашњих дана противречности у украјинском друштву и политици постоје око низа питања, укључујући и оно црквено. Минск II је споразум који није резултирао прекидом тензија по питању Доњецка и Луганска. Паралелно с тим, односи званичног Кијева и Москве нису добри, почевши од преврата фебруара 2014. године. У раду се описује назнака средњорочног преокрета у оптимистичком правцу, настале променом на врху украјинске власти пролећа 2019. доласком новог председника Зеленског, и формирањем нове владе са пресудним утицајем његове странке. Међутим, доношењем декларација и стратешких одређења од стране нових украјинских власти током друге половине 2020. године, где је Русија одређена као противник и чак агресор, погоршало је украјинско-руске односе. Паралелно с тим, током овог периода је одсуство напретка у правцу реализације Минска II. Радикализација ситуације и одсуство уверења да Зеленски може донети преко потребан консензус у украјинском друштву јесте доношење низа забрана, током 2020. за рускојезичко становништво у Украјини, за званичну паралелну употребу руског језика у јавности, које је на регионалном нивоу та права задржало практично до независности земље (укључујући и рускојезични југоисток земље). Најзад у

¹ Научни саветник, Институт за међународну политику и привреду.
drdraganpetrovic83@gmail.com

Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта: „Србија и изазови у међународним односима 2021. године“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2021. године.

децембру 2020. званична Русија уводи санкције према истакнутим политичарима власти Зеленског. Додатно затезање ситуације до ивице оружаног конфликта доноси прва половина 2021. године, где водеће проруске странке у Украјини доживљавају вишеструки притисак, а инциденти према Доњецку се повећавају. Нова Бајденова администрација показује већу спремност да подупре Украјину, што доводи до издизања украјинског проблема у међународној равни.

Кључне речи: Украјина, украјинска криза, украјинско-руски односи, Владимир Зеленски, Виктор Медвешчук, Владимир Путин

Увод

Различитост по погледу идентитета, историјског сећања, религије, језика и регионалних интереса у Украјини, након распада СССР-а, и добијања независности каналисале су се изборима и парламентаризмом. То је функционисало уз одређене кризе и напетости све до 2014. године, када је дошло до вишедимензионалних промена у Украјини. И у претходном периоду већинска политика југоистока представљена у Партији региона, као најјачој политичкој странци у земљи и Компартији, у два наврата је тешко оштећена. Први пут је то било у тзв. „наранџастој револуцији“ крајем 2004, а други пут пролећа 2007. када је председник државе Јушченко (који је претходно сумњиво дошао на власт у „наранџастој револуцији“), распустио парламент и владу Јануковича коју су чиниле Партија региона и Компартија и на веома контрадикторан начин заказао нове изборе на јесен. Након тих избора за само два посланика мање, две странке западноукрајинске концепције – Блок Јулије Тимошенко и Наша Украјина – формираће владу, а две проруске странке Партија региона и Компартија одлазе у опозицију.

Након преврата фебруара 2014. године и велике кризе која се потом развила, укључујући оружане сукобе, фебруара 2015. потписан је Минск II. Украјина након тога није више била она претходна, из више разлога. Прво – Крим и део области Луганска и Доњецка нису реално више у њеном саставу. Друго приближна изједначеност у бирачком телу је битно измењена на штету проруског бирачког тела. Овome треба додати фактичку забрану Компартије и Партије региона, те вишеструк притисак на проруско бирачко тело.²

² Драган Петровић, Рајко Буквић, *Украјинска криза 2013–2019*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, стр. 174.

Украјина након споразума Минск II

Овај период се може поделити на два дела, од којих је први до пролећа 2019. године. Дакле, то је период када је на власти био председник Порошенко. У овом периоду затегнутост односа према Русији и интеграционим процесима које она спроводи на спољном плану био је максималан. Украјина је замрзла или раскинула своје учешће у интеграционим процесима у постсовјетском процесу и у међународним организацијама (Заједница независних држава, Заједнички економски простор, потом место посматрача у Евроазијској економској унији, Шангајској организацији за сарадњу и др.), те изузетно заоштрила своје односе са Русијом, на нивоу отправника послова и честих инцидената испред руских дипломатских и пословних представништава у Украјини. Примирје Минск II је начелно поштовано, али уз бројне инциденте и погинуле периодично. Преговори Нормандијске групе, везано за имплементацију Минск II, углавном нису давали никакве конкретне резултате. Године 2017. укинута је стечено право (изгласано у Врховној ради 2010. године), да се поред украјинског и други језици по европским стандардима у областима користе у настави и јавној употреби. Након тога је само у оквиру југоистока задржан руски језик као други званични, на основу чињенице да је апсолутно већински као матерњи у тим регијама. Интересантно је да ће и тај статус изгубити управо под Зеленским у јесен 2020. године, који је у сасвим другом правцу давао обећања рускојезичком становништву. Када су у питању политичке странке највећа од њих Партија региона је укинута (као проруска), такође и Компартија, дакле две проруске странке које су у више наврата чиниле владу, између осталог и у периоду 2010–2014. који је претходио фебруарском пучу.

Пролећа 2019. глумац-комичар Зеленски побеђује на председничким изборима, а одмах потом и његова нововоформирана странка Слуге народа на парламентарним изборима формира владу као већински партнер.³ Долази период од близу годину и по дана наде, у омекшавању

³ Значајан део проруског бирачког тела на председничким изборима гласао је за Зеленског, нарочито у другом кругу где је убедљиво победио Порошенка. У мањој мери то је био случај и на парламентарним изборима. Драган Петровић, „Отопљавање украјинске кризе?!“, Култура полиса, бр. 42, 2020. година, стр. 247-260.

стања у земљи као и у односима са Русијом. Неки помаци су постигнути, јер Зеленски и влада нису толико инсистирали на подршци новоформираној православној украјинској цркви, која је добила томос од Васиљенског патријарха, и контрирали Украјинској православној цркви која је под ингеренцијом Московског патријарха. Извесно отопљавање односа између Русије и Украјине од како је председник постао Зеленски (након парламентарних избора његова странка учествује у власти), је ипак евидентно. Између осталог, деблокиран је Јандекс (Yandex, Яндекc) и ВКонтакте. Такође, омогућен је контакт руским медијима „РИА Новости“, ТАСС, НТВ. Посебно значајно је и деблокада „Русская весна“, који се конкретно бави (проруском) Украјином.⁴

Зеленски је најавио да ће поред лустрације проруских политичара који су владали у периоду Јануковича, доћи до лустрације и политичара који су се огрешили о закон у периоду Порошенкове власти. Коломајски магнат који је раније помагао Зеленског у глумачкој каријери, те за време украјинске кризе наоружавао одреде десне антируске оријентације, заложио се током 2019. године да се Украјина ослони на Русију што је изазвало пажњу јавности.⁵ С друге стране, у преговорима Нормандијске групе у вези имплементације Минска II, није дошло до напретка. Званична Русија је очекивала извесно отопљавање односа са Украјином за време Зеленског све негде до јесени 2020. године.

Заоштравање ситуације у Украјини и украјинско-руских односа од јесени 2020.

Током друге половине 2020. године долази до заоштравања односа званичног Кијева (Зеленског и владе у којој његова странка Слуге народа

⁴ Ове вести пренели су на свој начин и украјински медији

<https://fakty.ua/312136-v-ukraine-razblokirovali-vkontakte-i-yandex-chto-proizoshlo>

<https://karachun.com.ua/poshli-sluhi-o-tom-chto-v-ukraine-otkrili-dostup-k-vkontakte-eto-pravda-7636>

⁵ <https://www.nytimes.com/2019/11/13/world/europe/ukraine-ihor-kolomoisky-russia.html>

Том приликом Коломајски је напоменуо да се финансијска помоћ временом, у случају окретања Русији, може добити одатле и то 100 милијарди евра.

има већину) и Русије, и можемо рећи, и проруског дела у Украјини.⁶ Врховна рада Украјине (Скупштина) доноси уредбу по којој је Русија дефинисана као агресор и противник. Током јесени 2020. године, одузето је право регионима југоистока, са већинским рускојезичким становништвом, да могу руски језик да користе као други званични (пре тога су још 2017. године то право одузели оним областима где је рускојезичко становништво значајна мањина). Најзад посета владе Украјине Васељенском патријарху, као и претходна посета Зеленског, носи са собом могућност додатног фаворизовања новоформиране Православне цркве Украјине. Зеленски је по питању Новорусије, почетком децембра 2019. године, предочио пет могућих стратешких приступа решавању овог питања, од којих детаљи нису представљени јавности. У децембру 2020. Руска Федерација ставља део политичара администрације Зеленског под извесне санкције, чиме се може рећи да је завршен период очекивања званичне Москве да се са постојећом гарнитуром власти у Кијеву може доћи до осетног приближавања. Паралелно с тим, победа Бајдена на изборима у САД погодује радикализацији украјинског питања, у односу на дотадашњи период када је у Вашингтону носилац власти био Трамп.

Радикализација украјинске кризе током 2021. године

Током фебруара и марта 2021. године видљиво је нагомилавање снага Украјине према Доњецуку и Луганску, укључујући и позивање резервиста на војне вежбе.⁷ Док Украјина покушава да представи Руску Федерацију као страну у сукобу, чак и агресора, званична Москва се поставља као медијатор између сукобљених страна.

Ситуација се у првим месецима 2021. додатно компликује одлукама власти и Зеленског да се наметне нека врста санкција најјачој опозиционој

⁶ Чак и у периоду тзв. Отопљавања ситуације у Украјини, постојале су бројне противречности, инциденти и чак сукоби различитог порекла. Најјача, условно речено, проруска странка у земљи након гашења Партије региона и Компартије – Опозициони покрет за живот Виктора Медвешчука доживљавао је различите неугодности. Између осталог бачена је бомба на њихово седиште у Кијеву маја 2020. <https://www.espreso.co.rs/svet/planeta/564539/bacena-bomba-na-opozicionu-partiju-haos-u-gradu-zna-se-i-ko-stoji-iza-napada-video>

⁷ <https://ria.ru/20210305/donbass-1599953373.html?in=t>

странци, проруском Опозиционом покрету за живот и његовом лидеру Медвешчуку По истраживањима јавног мњења Опозициони покет за живот у фебруару постаје најпопуларнија странка у земљи, а изнад цензуса је и проруска странка Партија Шарија. Медвешчуку се током марта блокирају рачуни и затварају све три телевизије са којима располаже „112 Украјина“, „News One“ и „ZIK TV“. Прве две телевизије су утицајне на југу и истоку Украјине где је и рускојезично становништво, док је ZIK TV купљен од бизнисмена из Лавова Петро Диминског, и има утицаја на западу земље. Медвешчук у марту прави маневар – покушава да оснује нове телевизије, укључујући и Прву независну, те да споји 112 Украјина и News One у једну. По наводима украјинских медија блиских власти, постоји план да се кадровски заштити и канал ZIK променом структуре управљања, те наговештеним стављањем у први план као политичке фигуре супруге Медвешчука, познате телевизијске водитељке Оксане Марченко.⁸ Око Опозиционе платформе за живот ангажовани су и неки од најбогатијих тајкуна у Украјини, као што су Димитри Фирташ, Левочкин који имају и медијску кућу Интер. Нападом на Опозициону платформу за живот и Медвешчука, Зеленски је напао не само проруску опцију у Украјини, већ и саму Москву и Путина, пише украјинска Правда, новине блиске западноукрајинској концепцији. Почетком марта Оксана Марченко је обзнанила да улази у политички ангажман у оквиру Опозиционе платформе за живот, пошто је Савет за националну безбедност Украјине против Медвешчука и његове странке (али ту је споменута и Оксана Марченко такође) покренуо вид блокаде-санкција под оптужбом да подржавају Новорусију.⁹ Док су извесни кругови, укључујући Опозициону платформу за живот, затражили од председника Зеленског и Врховне раде, те Савета за националну безбедност да преиспита одлуку о увођењу наведених санкција, неофашистичка странка Слобода и неколико градова у којима она држи самостално или у коалицији локалну власт у Галицији (Ивано-

⁸ <https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/2/7285248/>

⁹ <https://www.rferl.org/a/ukraine-sanctions-putin-friendly-politician-and-tycoon-medvedchuk/31112119.html> Санкције су уведене према Оксани Марченко, као и према супрузи Тараса Козака – Наталији Лаврењук, јер располажу некретностима у области Ростова на Дону (гасним пољима), из којих се наводно, по тврдњи Савета за националну безбедност Украјине, финансира Новоросија (Доњецка и Луганска сепаратне области).

Франковска, Подолска, Черновици и неке друге) затражили су забрану странке Опозициона платформа за живот и Партије Шарија (чији је лидер Анатолиј Шарија у емиграцији да би сачувао сопствену безбедност).¹⁰ Хистерија у Украјини међу носиоцима дела власти и јавности је таква да се наводе као кључне „оптужбе“ против појединих политичара из Опозиционе платформе за живот да су летели за Москву или Крим последњих година.¹¹ Украјина повећава притисак на Русију, најављује се и покушај блокаде дотока воде на полуострво.¹² Зеленски је 20. фебруара одобрио увођење санкција против 19 правних и осам физичких лица, међу којима су Медведшчук и његова супруга Оксана Марченко. Под тим санкцијама су се нашли и власници авиона који су летели у Русију. Зеленски је почетком фебруара одобрио петогодишњу забрану емитовања телевизијама 112 Украјина, News One и ZIK TV чији је власник посланик Опозиционе платформе Тарас Козак. Притисак на унутрашњем плану на Опозициону платформу за живот и њеног лидера Медвешчука се наставља током априла и маја 2021, паралелно са затезањем односа између званичних Москве и Кијева. Тако је Медвешчуку стигла оптужба за подривање интегритета Украјине, уведен кућни притвор и од 14. маја обавеза да носи електричну наногицу.¹³ Кућни притвор је за сада расписан до 9. јула, а Медвешчук је изјавио да нема да плати 10 милиона евра предвиђене кауције, јер су му украјинске власти, као и његовој супрузи, блокирале имовину и рад наведених телевизија.¹⁴

¹⁰ https://www.dialog.ua/ukraine/213163_1597263785?utm_campaign=%D0%94%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3.UA&utm_medium=facebook&utm_source=socialnetwork&fbclid=IwAR0ZZjv_15g-iewO1oi1-zuhJXhaU3FKK4N7vdHrbv9NOt0GLFrKZLBPVq8
<https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/3/7285332/>

¹¹ <https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/6/7285753/>

¹² <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/11/novyna/polityka/rosiya-zibralasya-sudytyssa-ukrayinoyu-cherez-vidsutnist-vody-krymu>

¹³ <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2021/05/14/7293518/>

¹⁴ <https://standard.rs/2021/05/20/b-mitrinovic-kako-su-ukrajinci-uhapsili-glavnog-opozicionara-jer-je-putinov-covek/>

Односи званичне Украјине и Русије

Затезање званичних односа између Украјине и Русије је паралелан процес са заостравањем политичких и друштвених прилика у самој Украјини. На унутрашњем плану постоји дакле појачавање притиска званичних власти према читавом рускојезичком и проруском становништву у земљи, у правцу тенденција ка покушају измене његовог идентитета и украјинизацији. У политичкој равни у оквиру плурализма врши се притисак на проруске политичке странке и истакнуте појединце. У међудржавним односима према Русији доминира даље заостравање од стране актуелних украјинских власти. То се може сагледати у оквиру само формалног настављања преговора везано за операционализацију процеса Минск II. Заправо, украјинска страна претходно је усвојила низ законских аката који заправо онемогућавају реализацију преузетих обавеза и суштине Минска II. Украјина у војном смислу појачава од јесени 2020. распоређивање снага и према отцепљеним областима Донбаса, а у мањој мери и према Криму. У случају Крима делом се блокира доток воде ка полуострву. Такође се у извесној мери појачава и војни контингент према граници са Руском Федерацијом. Зид, назван „Европски зид“, који је као систем препрека почео да се гради према граници са Руском Федерацијом још од 2014, повремено се наставља, али је далеко од тога да је то заокружен подухват. Руски медији јављају да се због недостатка средстава посустало од озбиљног рада на њему, и да је тешко рећи када би се овај подухват реално могао привести крају. Почетком маја шеф украјинске државне службе, Сергеј Деинеко, рекао је да је последњих година на руско-украјинској граници ископано 400 км противтенковског јарка, постављено 100 км металне ограде, и било је развучено 70 км бодљикаве жице. Према његовој изјави тај подухват је завршен у Харковској области која се граничи са Белгородском области у Русији, а у Сумској области ти радови нису ни започети. Иначе, Сумска област у Украјини граничи се са Брјанском, Курском и Белгородском области у Русији. Изградња овог зида започела је 2014, на иницијативу тадашњег функционера Јацењука. Наводно, то је образлагао потребом ЕУ да се добије безвизни споразум.¹⁵

¹⁵ <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/60af5f639a7947375e105193>

Током првог дела календарске 2021. године односи две земље се заоштравају. Тензије између две земље повећавају се током пролећа, где Украјина оптужује Русију да нагомилава трупе према својим границама, и да је у питању више од 100.000 војника. Русија је то називала одбрамбеном вежбом, а инциденти на граници раздвајања према Доњецкој и Луганској регији бивали су чешћи. С друге стране, украјинска војска се нагомилавала према овим отцепљеним областима. Украјина уводи санкције према више стотина руских компанија и појединаца. Међу њима су руски телевизијски канали, новинске агенције, консултанске компаније, компаније за плаћање преко интернета и лидери отцепљених области. Забрањено им је по тим санкцијама пословање у Украјини, коришћење имовине или повлачење капитала. Председник Зеленски је 21. маја навео да се те санкције продужују, иако је дошло до уочљивог смањења присуства обима руских снага на војним вежбама у областима према Украјини.¹⁶

Односи између Русије и Украјине толико се компликују да се преносе и на културни и спортски ниво. Тако је у првој седмици јуна Русија послала жалбу Унији европских фудбалских асоцијација (УЕФА) зато што украјинска репрезентација пријављује дресове са мапом земље где су обухваћени и отцепљени Доњецк и Луганск, али и Крим (који Русија сматра саставним делом своје територије од марта 2014). У исто време се даје примедба и на натписе на дресовима „Слава Украјини“ и посебно „Слава нашим херојима“. УЕФА је прихватила да се одстрани натпис „Слава нашим херојима“ а да се карта Украјине и натпис „Слава Украјини“ остави, са образложењем да већина земаља у ОУН признаје још увек ту земљу у тим границама.¹⁷

Са друге стране, Северни ток II полако се приводи крају. Завршено је постављање првог крака гасовода, тако да је преостало да се постави још други крак.¹⁸ Такође, након тога остају још неке мање техничке ствари да се ураде да би се гасовод пустио у погон.¹⁹

¹⁶ <https://www.slobodnaevropa.org/a/31267428.html>

¹⁷ <https://balkans.aljazeera.net/news/sports/2021/6/10/uefa-ukrajina-da-ukloni-slogan-slava-nasim-herojima-sa-dresa>

¹⁸ <https://rs.sputniknews.com/rusija/202106041125522918-završen-prvi-krak-gasovoda-severni-tok-2/>

¹⁹ <https://novyny.live/abroad/pustit-gaz-po-severnomu-potoku-2-poka-nevozmozhno-putin-sovral-krutikhin-2174.html>

Председник Русије Путин изјавио је да не сматра као сатиру могућност да се Украјина придружи НАТО, али да је то питање црвена линија његове земље. Упозорио је да би потенцијалне нуклеарне ракете према срцу Русије летеле одатле врло кратко, и да сматра паметним око 50% популације Украјине која се противи могућности уласка те земље у Северноатлантску алијансу. Путин је навео да је приближавање Украјине НАТО и уопште проширење Алијансе на Исток наговештено и остваривано у периоду када није било украјинске кризе и погоршавања ситуације која је следила.²⁰

Односи Украјине и западних сила

Победа Бајдена на председничким изборима у САД подупире интересовање према Украјини и подршци амбицијама Кијева.²¹ Од стране Америке врше се притисци чак и према тајкуну Коломајском, који је претходних пар година учинио извесно приближавање ка Русији. Чини се стога да су могућности постизања компромиса веома смањене, и да се ситуација заоштрава.

Украјинско руководство покушава да пооштравање конфликта са Русијом представи западним центрима моћи као могућност проширивања помоћи које прима. У томе има извесног успеха. САД су одобриле пакет од 150 милиона долара војне помоћи, која је најављена почетком марта (тада је најављено 125 милиона долара), а испоручена је средином јуна.²² Та помоћ се састоји од војне опреме за украјинску војску. Поред тога, Бајден је обећао Зеленском и украјинском руководству да ће се на сусрету са Путином, у Женеви 16. јуна, „заложити за територијални интегритет Украјине“.

Украјина се налази у процепу између односа Русије и САД. Јер, док је с једне стране Вашингтон и НАТО користе за распиривање сукоба са Москвом и одржавање украјинске кризе, с друге стране се налази у

²⁰ <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1005514/kako-reagujemo-ako-ukrajina-udje-nato-putin-rekao-sta-crvena-linija-kakve-bit-posledice>

²¹ <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/6049665a9a79477194e8b308?from=newsfeed>

²² <https://www.newsweek.com/us-send-150-million-ukraine-russia-eyes-us-ahead-summit-1600004>

опасности да буде монета за трговање великих сила. Украјина се, због веома лоше економске ситуације у којој се налази, нада помоћи од стране западних сила и одлагања транши кредита ММФ-а, као и добијање нових. Иако је Бајден начелно обећао Зеленском да неће „жртвовати интересе Украјине у разговорима са Русијом“, Украјина није позвана на састанак НАТО у Бриселу. У том правцу Зеленски понавља да је Украјина заинтересована да добије МАП, или бар да се разговара о њему. Све што је успео за сада да добије је најављена посета Вашингтону, али и она ће се одржати након сусрета Бајден–Путин.²³

Америчко-руски односи и украјинска криза

Обамина администрација је евидентно помагала развој украјинске кризе. У том правцу се Викторија Нуланд може сматрати метафором те администрације. С друге стране, у периоду Трампа стекао се утисак да Вашингтону распламсавање украјинске кризе није у примарном интересу. Поред тога, управо је Трампова администрација одобрила испоруке Украјини пакета наоружања који је претходна Обамина администрација избегла да учини. Реално је да Трамп није развијао ово болно питање односа са Русијом, док се од доласка Бајдена на власт ситуација упадљиво погоршава. Сусрет Бајдена и Путина у Женеви имао је као важан проблем, управо разговор о украјинском питању. Првих дана након одржавања овог сусрета неки резултати су видљиви. Амбасадори обе силе биће враћени, и примена продужења СТАРТ 3 споразума на пет година ће отпочети. Бајден је, за јавност, изјавио да су „се сложили да прибегнемо дипломатији по основу Минског споразума“.²⁴ Међутим, како је то већ одавно усвојен споразум, који украјинска страна углавном добрим делом годинама не поштује, питање је како ће се ово одразити у пракси. У сваком случају, изјаве које су претходно дате у јавности, током пролећа 2021, од стране америчких функционера везане за украјинско питање прилично су непомирљиве према интересима Русије. Неки медији су пренели накнадну изјаву Бајдена

²³ <https://www.slobodnaevropa.org/a/zelenski-bajden-nato-ukrajina-rusija-sad/31307371.html> Зеленски наводи да „се са граница Украјине повукло свега 11.000 руских војника, а остало је 95.000.“

²⁴ <https://standard.rs/2021/06/18/sta-je-receno-izmedju-redova-na-samitu-putina-i-bajdena/>

новинарима, након сусрета са Путином, да „САД остају непоколебљиве по питању територијалног интегритета Украјине“. Путин је након састанка изјавио да је Русија у вези Украјине спремна да подржи ову земљу у правцу реализације Минска II, споразума чије су потписнице.²⁵ Такође, део медија преноси Бајденову изјаву да Украјина још није у ситуацији да може да се укључи у процес ка уласку у НАТО.²⁶ Амерички медији, попут *The National interest* наводе да ће се зауставити приближавање Украјине ка НАТО због обзира према Русији, као одјек женевског скупа. Како тумачи *The National interest* Вашингтон страхује од чврстог повезивања Кине и Русије, па би ово могао да буде потез у том правцу.²⁷

Перспективе украјинског конфликта

Украјински конфликт, дакле, можемо посматрати и у две равни: конфликт унутар Украјине и конфликт Украјине и Русије као суверених земаља. Први конфликт је реална категорија, настала из различитости идентитетских регија у Украјини, као последица историјских и културних разлика. Самим тим, изостаје консензус о уређењу и функционисању, те геополитичкој позицији Украјине као земље. Разлике које постоје у Украјини засноване су на више основа, од којих је неколико најважнијих. Први је индивидуално идентитетски. У језичком смислу, значајан део становништва, већински на југоистоку, доживљава руски језик као матерњи. У другим областима руски језик није већински, осим до пре неколико година град Кијев. С друге стране, у централним областима земље руски језик има значајан удео становништва коме је матерњи језик (или приближно од периода тзв. „наранџасте револуције“, паралелно са појачаном украјинизацијом све је значајнији део популације која се готово равноправно служи и руским и украјинским књижевним језиком). Овоме треба додати и суржук, дијалекат мешавине руског и украјинског

²⁵ https://www.rtv.rs/sr_lat/svet/razgovori-bajdena-i-putina-poceli-u-uskom-formatu_1249066.html

²⁶ <https://regnum.ru/news/3296092.html>

²⁷ <https://standard.rs/2021/06/20/americki-mediji-sad-bi-mogle-zamrznuti-odluku-ostupanju-ukrajine-u-nato/>

књижевног језика, који је веома распрострањен у централним деловима земље. Други идентитетски фактор је религија, која је и даље код највећег дела популације везана за Украјинску православну цркву (Московског патријарха). Међутим, формирање јединствене Православне цркве Украјине, као геополитичког пандама Украјинској православној цркви од стране Порошенковог режима и уз помоћ атлантистичких структура (где је Васељенски патријарх урадио важан посао), је нови моменат који може дати своје резултате на средњи и дужи рок. За сада, ти ефекти нису превише уочљиви.

Трећи идентитетски фактор је национално одређење, где се тек око петине популације, а реално након издвајања Крима и источних области и мањи део од тога, званично изјашњава да је руске националности. Уколико се задржимо на идентитетском фактору предвиђања у будућности можемо имати различите пројекције, али пођимо од оних највероватнијих у периоду од неколико година. Овде је опет веома битан језик као елеменат националног идентитета. У друштвеној равни, у Украјини је руски језик био доминантан у нововековној историји, заправо украјински језик био је сведен на малоруски и дијалекте по регијама, који је постепено конституисан паралелно са великоруским од периода Шевченка, до успостављања званичног књижевног украјинског језика почетком 20. века. У совјетском периоду руски језик задржава доминантан утицај, а у периоду од стицања независности, све до тзв. „наранџасте револуције“, ситуација се није радикално мењала. Од тада, постоји појачана украјинизација, али и у то време је у областима југоистока руски језик употребљаван као други званични све донедавно, дакле приближно до 2020. године. Овоме треба додати да је у периоду 2010–2017, и у највећем делу остатка земље (сем приближно Галиције), руски језик добио право да буде званични поред украјинског. Забраном употребе руског језика као другог званичног, чак и у областима југоистока, током 2020. године и то управо под Зеленским који је победио уз помоћ тих гласова Порошенка 2019, довршава се поставка концепције пројекта етноцида, дакле покушаја измене националне свести рускојезичког становништва. И то паралелно са промовисањем нове Православне цркве Украјине, и паралелно са забранама и разноврсним препрекама за рад опозиционих проруских странака у земљи (након забране Компартије и Партије региона, на удару су Опозициони покрет за живот и Партија Шарија). Овоме треба додати не само медијски притисак у Украјини, већ и блокаду техничког праћења медија са територије Русије,

укључујући и део интернета. Овакав херметички притисак може дати одређени резултат, укључујући млађу популацију у средњем року. С друге стране, по питању модела Црне Горе, може дати и отпор са супротним ефектом у извесној мери.

Веома значајан удар на проруски идентитет и идентитет југоистока је ударац на регуларност плуралистичког система. Управо је плурализам био лакмус папир за институционализовање разлика у украјинском друштву. Криза плурализма, тачније његово оштећивање у правцу поништавања идентитета југоистока, и проруског идентитета значајног дела популације, у складу са објективним разликама у малоруском друштву током историје и стварања идентитета, представља озбиљно проширивање кризе на нерешив ниво, односно без постизања консензуса. То попут претис лонца може изазвати нове сукобе и противречности, како у самом украјинском друштву тако и у односима са Русијом. Током више од двадесет година Украјина је функционисала као плуралистичко друштво. Међутим, тзв. Обојена револуција 2004. („наранџаста“), потом нова спорна ситуација, такође у правцу оштећивања проруског дела земље и југоистока, је обарање владе Јануковича од стране председника Јушченка у пролеће 2006, на такође веома сумњив начин и друго значајно довођење у питања функционисања плурализма. Трећи тежак случај је фебруар 2014. који је прави пуч, чему треба додати и врло сумњиво реализоване председничке изборе априла-маја исте године. Овome треба додати и практично укидање и Компартије и Парије региона, чиме су две проруске странке, укључујући и ону најјачу у целој земљи, забрањене. Следи практично нови удар на преостале две проруске странке у земљи – Опозициони покрет за живот и Партију Шарија. То све озбиљно доводи у питање постојање плурализма у Украјини, који је од распада СССР-а био катализатор разлика које постоје међу регијама и у идентитетском смислу. Томе треба додати подухват промене историје, негације руског у украјинском идентитету и целокупној цивилизацији, до ирационалних елемената.

Овде се ради о комплетном подухвату удара на руски и проруски елемент у Украјини, који (тај удар, притисак контра руског света) добија подршку и чак подстицај од атлантистичких и неких других кругова у свету. Та чињеница мешања различитог страног фактора, заправо украјинском питању даје додатне примесе међународног питања и кризе. Унутрашње трзавице, кризе и поделе, сукоби због величине и геополитичког положаја

Украјине чине је значајном и у европским, па и светским размерама. Факат да је то подела на руски, односно проруски и, с друге стране, украјински идентитет који паралелно са собом носи и прозападно геополитичко опредељење, повећава значај украјинског питања. Најзад, чињеница да су као заинтересоване стране, и чак логистика, укључене и неке друге велике светске силе и центри моћи (САД, НАТО, ЕУ, у мањој мери по природи ствари и Ватикан још од раније када су у питању унијати), даје додатан значај украјинском проблему.

Закључак

Од распада СССР-а и добијања независности бројне разлике међу регијама, и у идентитетском смислу, Украјина је премошћавала плурализмом. Плурализам је у институционалном смислу био катализатор функционисања државе, уз све противречности и напетости које су постојале. Међутим, од приближно тзв. „наранџасте револуције“ па надаље, долази до озбиљне кризе функционисања плуралистичког система у Украјини. У више наврата „наранџаста револуција“ крајем 2004, потом распуштање Јануковичеве владе пролећа 2007. од стране председника Јушченка на сумњив начин, најзад преврат фебруара 2014. повезан са ратним збивањима и превирањима у земљи, отцепљењем Крима и сецесијом на истоку, означили су крај једне ере постсовјетске Украјине. Турбулентни период је делом окончан крајем ратних збивања фебруара 2015, и потписивањем споразума Минск II. Тај период украјинске кризе у пуном смислу је, дакле, трајао приближно од јесени 2013. до фебруара 2015. Украјина након Минска II је епоха која има два потпериода: Први је владавина Порошенка окончана пролећа 2019, а други је интервал владавине Зеленског. Владавина Зеленског у пуном смислу (председник државе, а његова странка Слуге народа је носилац коалиционе власти), која траје већ око две године, је ужи предмет овог рада, прецизније други део његове владавине. Док је у првом периоду од доласка на власт, а то је приближно до јесени 2020, представљао извесно отопљавање руско-украјинских односа а и ситуације у самој Украјини, следили су месеци појачавања конфронтације до ивице обнове ратних збивања. То заоштравање ситуације се читавало на унутрашњем плану у правцу доношења законских решења која укидају руском језику статус другог

званичног, чак и у административним областима југоистока где је он већински, што се није усудио ни Порошенко. Друго, двома проруским странкама одузимају се значајна права и уводе санкције, на ивици онемогућавања нормалног рада. Паралелно с тим, радикализује се друштвена и политичка ситуација у Украјини у правцу притисака за „реинтеграцију“ истока, и чак Крима у њен састав. Ствара се ситуација опструкције реалних преговора у оквиру Минска II и анимозитета према рускојезичном становништву у земљи, према Украјинској православној цркви. Заоштравање и напетости су појачане и у односима званичне Украјине према Руској Федерацији. То се читава у прекиду озбиљних преговора у правцу реализације Минска II, потом нагомилавању трупа на граници, наставку израде система сигурносног зида са украјинске стране у области Харковској према Русији, потом у појачавању тензија у области културе и спорта, додатно затварање и заоштравање у украјинским медијима по питању Русије и друго.

Садашња Украјина почива на репресији према рускојезичком становништву и југоистоку, те заоштравању односа са Русијом. Дакле, не постоји консензус у правцу њеног даљег пута. Питање је да ли ће бити мудрости да се овај конфликт превазиђе и потражи компромис, или ће доћи до даљег заоштравања, укључујући и могућност оружаних конфликта различитог порекла. Избор Бајдена у САД већ сада је показао извештај Зеленском ка непопустљивости. Постоји могућност нагодбе између Москве и Вашингтона о стратешким планетарним питањима, укључујући и украјинску кризу.

Са друге стране, снажна руска држава као сусед и још увек свесно свог идентитета бројно рускојезичко становништво у Украјини, доминантно на југоистоку, као и Украјинска православна црква Московског патријарха представљају важне факторе да асимилација рускојезичког становништва и његово потискивање неће бити могуће. Поред свих недемократских прогона преостале проруске партије у земљи, пре свега Опозициони покрет за живот и Партија Шарија, гарант су представљања у парламентаризму интереса већинског југоистока и рускојезичког становништва у земљи. С друге стране, Украјина и Украјинци би требало да редефинишу своје место у свету и Европи, постсовјетском простору у складу са реалношћу и демократским стандардима. Покушај да се измени историја, наметне нови језик, религија и идентитет милионима суграђана који ту живе током

историје, да им се наметне ореол „дошљака“ је суманут, недемократски и тоталитаран пројекат који не може да има позитиван исход. Умерене политичке снаге у украјинском спектру требало би да покушају да нађу компромис са проруским и рускојезичким становништвом у земљи, са суседном Русијом, и на крају са сопственим идентитетом и прошлошћу.

Библиографија

Књиге, научне монографије

- Касьянов, Георгий Владимирович, *Украина и соседи, историческая политика 1987–2018*, Москва: Новое литературное обозрение, 2019.
- Населення України за 2017 рік. Демографічний щорічник*, Київ: Державна служба статистики України, 2018.
- Петровић, Драган и Николић, Горан, *Геополитика савремене Украјине*, Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2009.
- Петровић, Драган, *Председнички избори у Украјини 2010*, Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2010.
- Петровић, Драган, Буквић, Рајко, *Украјинска криза 2013–2019*, Институт за међународну политику и привреду, 2019.
- Стариков, Николай Викторович. *Украина: хаос и революция – оружие доллара*, Санкт-Петербург: Питер, 2014.
- Топузов, Олег Михайлович; Олександр Федорович Надтока, Лілія Антонівна Покась. *Географія*.
- Україна у світі: природа, населення*, УОВЦ «Оріон», Київ, 2016.

Чланци у научним часописима и зборницима

- Демографічна ситуація у січні–червні 2019 року, Експрес-випуск, 19.08.2019, Київ.
- Державна служба статистики України, 2019.
- Киридон, Алла Миколаївна: Становлення помісної православної церкви в Україні (2016–2019 рр.), у: *Південь України: етноісторичний, мовний*,

культурний та релігійний виміри, Збірка наукових праць, Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019, стр. 180-190.

Лукьянов, Федор, Ушли с Майдана: Выборы в Раду показали что в украинской политике начался новый этап, Россия в глобальной политике, Москва, 2019. <https://globalaffairs.ru/articles/ushli-s-majdana-vybory-v-radu-pokazali-chto-v-ukrainskoj-politike-nachalsya-novyj-etap/>

Petrović, Dragan, Ukrajina u vreme predsedničkog mandata Viktora Janukoviča 2010–2012, *Međunarodna politika* (Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu), godina 63, april-jun 2012, br. 1146, str. 28-38.

Петровић, Драган, „Украјинска криза 2013–2015“, Култура полиса, бр. 26, Београд, 2015, стр. 219-236.

Петровић, Драган, „Украјинска криза“, Поља геополитике, тематски зборник радова, Култура-полис, Факултет за европске правно политичке студије, Нови Сад, 2017, стр. 141-157.

Петрович, Д. Р., Буквич, Р. М., Пайович, И. С. „Переход миропорядка к многополярности: причинно-следственные связи и промежуточные итоги процесса“, стр. 46-51. Дипломатическая академия МИД России, 2019, Москва, Сборник статей по итогам работы IV-й Международной научно-практической конференции 27 апреля 2018 года «ТРАНСФОРМАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ В XXI ВЕКЕ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ»

Петровић, Драган, „Отопљавање украјинске кризе?!“, Култура полиса, бр. 42, 2020. година, стр. 247-260. <https://kpolisa.com/KP42/2-6Petrovic.pdf>

**Текстови из украјинских, руских и других страних новина
и портала цитирани у раду:**

<https://fakty.ua/312136-v-ukraine-razblokirovali-vkontakte-i-yandex-chto-proizoshlo>

<https://karachun.com.ua/poshli-sluhi-o-tom-chto-v-ukraine-otkrili-dostup-k-vkontakte-eto-pravda-7636>

<https://www.nytimes.com/2019/11/13/world/europe/ukraine-ihor-kolomoisky-russia.html>

<https://ria.ru/20210305/donbass-1599953373.html?in=t>

<https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/2/7285248/>
<https://www.rferl.org/a/ukraine-sanctions-putin-friendly-politician-and-tycoon-medvedchuk/31112119.html>
https://www.dialog.ua/ukraine/213163_1597263785?utm_campaign=%D0%94%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3.UA&utm_medium=facebook&utm_source=socialnetwork&fbclid=IwAR0ZZjv_15g-iewO1oi1-zuhJXhaU3FKK4N7vdHrbv9NOt0GLFrKZLBPVq8
<https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/3/7285332/>
<https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/6/7285753/>
<https://www.slovoidilo.ua/2021/03/11/novyna/polityka/rosiya-zibralasya-sudytyasy-ukrayinoyu-cherez-vidsutnist-vody-krymu>
<https://regnum.ru/news/3296092.html>
<https://www.rbc.ru/rbcfreenews/6049665a9a79477194e8b308?from=newsfeed>
<https://www.newsweek.com/us-send-150-million-ukraine-russia-eyes-us-ahead-summit-1600004>
<https://novyny.live/abroad/pustit-gaz-po-severnomu-potoku-2-poka-nevozmozhno-putin-sovral-krutikhin-2174.html>

THE UKRAINIAN CRISIS AND THE UKRAINIAN-RUSSIAN CONFLICT IN PERSPECTIVE?

Abstract: Discrepancies in Ukraine since the end of 2013 and the overthrow from February 2014, with the crisis and war elements in the following stormy year, can be named the epicenter of the Ukrainian crisis. On the other hand, the discrepancies in Ukrainian society and politics about many questions, including the church question, exist until today. Minsk II is the agreement that has not resulted in a break of tensions in Donetsk and Lugansk. At the same time, the relations between official Kiev and Moscow have not been good since the overthrow in February 2014. The paper presents the sign of middle-term upheaval in an optimistic direction, which appeared with the change at the top of the Ukrainian authority in the spring of 2019, through the choice of new president Zelensky and the establishment of a new government with a decisive impact of his party. But, the declarations and strategic decisions of the new Ukrainian government during the second half of 2020, which declared Russia as a rival and even aggressor, led to the worsening of Ukrainian-Russian relations. At the same time, there is an absence of progress in the direction of the implementation of Minsk II during this period. Radicalization of the situation and absence of the trust that Zelensky can bring necessary consensus into Ukrainian society resulted from the many embargoes for Russian-speaking people in Ukraine, which had the rights for the official use of the Russian language at the regional level until Ukrainian independence (including in the South-East of the country). Additional aggravation of the situation towards the war conflict appeared in the first half of 2021 when pro-Russian parties in Ukraine were very pressed and incidents in the direction of Donetsk increased. The new Biden's administration demonstrates more readiness to support Ukraine, which leads to increasing the Ukrainian problem at the international level.

Keywords: Ukraina, Ukrainian crisis, Ukrainian-Russian relations, Vladimir Zelenski, Viktor Medveschuk, Vladimir Putin.